

The Journal of International Civilization Studies

Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi

Volume III/ Issue II

ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY

DOI: <doi>10.26899/inciss.218</doi>

Geliş Tarihi/ Received: 02/10/2018

Kabul Tarihi/ Accepted: 02/10/2018

FRENCHS IN THE HISTORY AND BREIF HISTORY OF THE TURKISH-FRENCH RELATIONS

Dr. Ergenekon SAVRUN

Ufuk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Bölümü

ergenekonsavrun@gmail.com

Abstract

Today's France was the country of Gauls in the past. The ancestors of the French are the Frank. The real home of the Franks was a barbarian and pagan tribe living in the Danube around Hungary. As the Russians' historical ambitions were control the warm seas imaginary, Frank's dream was to land on the Mediterranean. The Roman Empire prevented these dreams of the Franks for centuries, and they made them a frontiersman as similar to that of the Turks who protected the borders of the Empire in the Danube. Rome also exempted them from taxes. Already the word Frank means tax-free.

Although the first contacts between the Turks and the Franks were between the French and the Seljuk Turks, the extensive Turkish-French relations in the diplomatic, commercial and military fields extend up to the 1396 Battle of Niğbolu. At the beginning, the relations with the hostile people began to recover from the rise of the Ottomans as the world state. In the period of Suleiman the Magnificent, these relations made a hit peak. France was under the threat and pressure of its neighbor Spain. The Ottoman Empire, by patronizing France, has achieved an ally in the middle of Europe, and they wanted to politically weaken Europe. Relations began to deteriorate after the 1789 French Revolution, and during the First World War and the Turkish War of Independence, mutual warfare was made between them. Although relations have started to improve again with the 1921 Ankara Treaty. But relations spell was broken again because of the Britain's Middle East project.

Key Words: *Frenchs, Turks, Turkish French Relations, and Issues.*

TARİHTE FRANSIZLAR VE TÜRK – FRANSIZ İLİŞKİLERİNİN KISA TARİHİ

Özet

Bugünkü Fransa geçmişte Galyalıların ülkesi idi. Fransızların ataları ise Frank'lardır. Frankların asıl vatani Macaristan civarında Tuna boylarında yaşayan barbar ve pagan bir kavim idi. Rusların tarihi emelleri sıcak denizlere inme hayali

olduğu gibi; Frankların hayali de Akdeniz'e inmekti. Roma İmparatorluğu Frankların bu hayallerini asırlarca önledi ve onları Tuna boylarında imparatorluğun sınırlarını koruyan Türklerinkine benzer bir uç beyliği yaptı. Buna karşılık da onları vergiden muaf tuttu. Zaten "Frank" kelimesi vergiden muaf demektir.

Her ne kadar Türkler ile Frankların ilk temasları Haçlı Ordusu içindeki Fransızlarla Selçuklu Türkleri arasında olmuşsa da, diplomatik, ticari ve askeri alanda kapsamlı Türk-Fransız ilişkileri ise 1396 Niğbolu Savaşına kadar uzanır. İlk başlarda düşmanca başlayan ilişkiler Osmanlıların cihan devleti olarak yükselmesiyle iyileşme dönemine girmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde de bu ilişkiler en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ancak, Alman İmparatoru Şarlken Fransuva'yı kuzey İtalya'da Pavia'da 1525'de yenerek esir almış ve Marsilya'da hapsedmişti. Fransuva Kanuni'ye mektup yazdı. Kanuni 1526'da Almanya Seferine çıktı. Şarlken, Fransuva'yı serbest bırakmak zorunda kaldı. Kanuni, rakibi ve Haçlı seferlerinin en büyük gücü olan Kutsal Roma-Germen İmparatoru Şarken'e karşı Fransa'yı tuttu. Öte yandan Fransa hem Almanların hem de İspanyolların tehdidi ve baskısı altındaydı. Böylelikle Osmanlı İmparatorluğu ise Fransa'yı himaye ederek Avrupa'nın ortasında bir müttefik elde etmiş oldu. Bu durumda da Avrupa'yı siyasi olarak zayıflatmak istiyordu. 1789 Fransız Devrimi sonrasında da ilişkiler bozulmaya başladı ve Birinci Dünya Savaşı'nda ve İstiklal Harbi döneminde Fransa ve Osmanlı İmparatorluğu birçok cephede savaştı. 1921 Ankara Antlaşması ile ilişkiler yeniden düzelmeye başlasa da İngiltere'nin peşine takılan Fransa Orta Doğu politikaları gereği Türkiye ile karşı karşıya gelmiştir.

Çalışmamızda Türk-Fransız ilişkilerinin önemli noktalarını ele alarak aktarmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: *Türk-Fransız İlişkileri ve Sorunları.*

Giriş

Roma İmparatorluğu'nun Galli olarak adlandırdığı Kelt kökenli halklar M.Ö. 15. yüzyıllarda Ren vadisinden güneye ve batıya doğru göç ederek bugünkü Fransa ve Kuzey İtalya topraklarına girmeye başladılar. İlerleyen yüzyıllarda Akdeniz kıyılarına ve Po vadisine kadar ulaştılar. Burada bulunan çeşitli kolonilerle ticari ilişkiye girdiler. Romalılar, Galya kabilelerini Kuzey İtalya'daki ilerleyişini bir dizi savaş sonunda M.Ö. 2. Yüzyıl başlarında durdurarak, bunları denetim altına almayı başardılar. M.S. 2. yüzyıl başlarında Hristiyanlığın yayılmasıyla, Galya bu dinin Batı Avrupa'daki en önemli merkezlerinden biri konumunu aldı. 235'lerden sonra Orta Ren'in doğusundaki Almanlar ile Franklar Galya içlerine akın ederek Roma ile Galya'nın bağlarının bir süreliğine kopmasına neden oldu.

Franklar ülkesi anlamına da gelen Latince "Francia" adı M.S. 4. yüzyılda kullanılmaya başlandı. Franklar Batı Germanya'da (Almanya), Ren'in doğu yakasında yaşayan ve tarımla uğraşan küçük savaşçı gruplardı. Doğu Cermenler'den kaçarak M.S. 3. yüzyılda bir savaş birliği kurarak karadan ve denizden yaptıkları saldırılarla, sınırında buldukları Roma İmparatorluğu'na büyük zararlar verdiler. Aynı dönemlerde Barbarların istilalarına karşı Galya, İspanya ve Britanya'yı içine alan bağımsız bir devlet kuruldu. Roma'nın

273 yılında denetimi sağlamasından

sonra alınan önlemler Germen istilalarını durdurdu. Ancak 350'de çıkan iç savaş yeni saldırılara uygun ortam hazırladı. Meuse ve Schelde nehirlerinin arasına yerleşen Franklar Roma'yla yaptıkları antlaşma yoluyla müttefik konumuna geldiler.451'de Roma Frankların ve Vizigotların desteğini de alarak Hun ordularını yenilgiye uğrattı. Romalılar, Frankları kendi krallarının kontrolünde, imparatorluk ordularına hizmet ve haraç karşılığında Galya'nın kuzeyine yerleştirdiler. IV. yüzyıldan itibaren Franklar, Roma ordusunda en üst kademelere kadar yükseldiler.

Franklar, V. yüzyılın ikinci yarısında Loire Irmağının kuzeyindeki Galya topraklarını ele geçirdiler. Bu sıralarda Vizigotlar, Akitanya ve Provence, Burgonlar da Rhone vadisine yerleşmiş bulunmaktaydılar. Armorika Yarımadası'nda Britanya'dan gelen Bretonlar, Alsace'de Almanlar yaşıyorlardı. İdari kurumlarının pek çoğunun çökmüş olmasına rağmen ayakta kalan Roma Uygarlığı, bu toplulukların kendi içinde özümsemeyi başardı. Kuzey kıyılarında bulunan çok sayıdaki Frank Krallıklarından birinin başında olan I. Clovis topraklarını genişletip diğer Frank Krallıklarını egemenliği altına aldı. 496'da Hristiyanlığı kabul ederek diğer Germen halklarına karşı Katolik kilisesinin desteğini sağladı. Vizigotları yenerek Akitanya'nın büyük bir bölümünü ele geçirdi. Ancak Ostrogotların müdahalesiyle karşılaşınca Akdeniz kıyılarına inemediler. Bunun üzerine I.Clovis Paris'e yerleşerek yönetimi güçlendirmeye çalıştı. Clovis'in ölümünden sonra krallığın dört oğlu arasında paylaşılmasıyla Reims, Soissons, Paris ve Orléans krallıkları ortaya çıktı. Bu bölünmeye karşın Frankların güneye ve doğuya yönelik fetih hareketleri devam etti. Burgonya Krallığı'nın yıkılmasıyla Septimania dışındaki Akdeniz kıyıları Frank egemenliğine geçti. I. Clotaire tarafından sağlanan birlik 561'de onun ölümüyle yeniden bozuldu. Neustria Kralı II. Clotaire, Austrasia ve Burgonya tahtlarının boşalmasıyla 613 yılında bütün Frank topraklarına egemen oldu. Clotaire'nin yerine geçen I. Dagobert, dış saldırılara karşı ülkesinin birliğini korumaya önem verdi. 631'de Vizigotları vergiye bağlayıp, 638'de de Bretonları ve Gaskonları egemenlik altına aldı. Dagobert'in ölümünden sonra oğullarının başa geçtiği Neustria ve Austrasia Krallıklarının yönetimi naiplik görevini üstlenen saray nazırlarının eline geçti. Austrasia naibi II. Pépin 687'de Tertry'de Neustria ordusunu mağlup ederek iki krallığın yeniden birleşmesini sağladı. Buna karşın Akitanya ve Provence'nin özerk bir düklük olması ve Burgonya'nın bölünmesi güneydeki Frank egemenliğinin zayıflamasına yol açtı. Böylelikle II. Pepin hegemonyasını güçlendirmiş oldu. (Britannica, 1970, s.697-708)

10. yüzyıla kadar da çeşitli mücadeleler ve taht kavgaları devam etti ancak Fransız milletinin yurdu artık günümüz Fransa'sı konumuna yavaş yavaş gelmeye başladı.

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi ve Kapitülasyonlar (1520-1566)

İstanbul'un 1453'deki fethinden sonra Avrupa devletleri artık Türkleri daha çok ciddiye almak durumunda kaldılar. Önemli bir tehdit olan bu ilerlemeyi yalnız askeri değil, aynı zaman da diplomatik manevralarla da karşılamaya çalıştılar. Bir Osmanlı askeri müdahalesi tehdidi, bir gizli Osmanlı bağlaşması, Avrupa devletleri arasında yararlı bir diplomatik silah olmuştu.

Özellikle de Kanuni Sultan Süleyman döneminde Avrupalı devletler Osmanlı ile diplomatik ilişkileri geliştirmek için nerdeyse yarış halindeydiler, çünkü Osmanlı Devleti hiç şüphesiz 16. Yüzyılın en güçlü devleti ve ayrıca kendi içinde de en güçlü dönemini yaşıyordu.

Sultan Süleyman, hayal gücünü pratik yetenekleriyle birleştiren, eylemle kültür ve zarafeti bir arada yürüten, kısaca, içine doğduğu Rönesans havasın atam uyan bir hükümdar ve mareşal olmuştur. İçten bir mümin olarak merhamet ve hoşgörü ile doluydu. Tipik ilk dönem ve yükselme döneminin Osmanlı sultanları gibi "Müminlerin Komutanı olduğunu hiç unutmadan ve atalarının "Gazi geleneğini" sürdürerek, Hristiyan dünyasına karşı askeri gücünü kanıtlamış ve kutsal bir savaşçı olmuştur. Ufukları doğudan çok batıya yöneliktir. Amacı, tıpkı İskender gibi, Doğu ile Batı'nın toprak ve insanlarını birleştirmektir. Bu amaçla, Doğu Avrupa'daki mevcut Osmanlı sınırlarının ötesine, Fatih'in bile ufkunun çok ötesindeki Orta Avrupa'nın tam kalbine, yani Viyana ile birlikte Avusturya ve Macaristan topraklarına yöneldi. Bunu gerçekleştirmek için, Şarlken'le boy ölçüşmesi, onu yenip topraklarını ele geçirmesi gerekiyordu. Dönemin askeri ve siyasi tarihinin tüm öyküsü, bu Osmanlı-Avusturya çatışmasıdır. Her ne kadar 1529'daki Viyana kuşatmasında başarısız olmuşsa da devletinin sınırlarını en geniş boyuta çıkardı.

Sultan Süleyman akıllı ve yetenekli bir komutan olarak şunu anladı ki, Orta Avrupa'da, onun ötesine geçilmesi yarardan çok zarar getirecek bir nokta vardır. Bu bakımdan, o zamanın askeri olanakları ve stratejisi açısından Viyana, İstanbul'daki herhangi bir sultanın erişebileceği noktanın ötesinde bulunmaktadır. Bu nedenle Viyana'yı bir daha kuşatmadı. Ardıllarından Sultan IV. Mehmet ve onun komutanı Kara Mustafa Paşa 1683'te bu önemli dersi unuttu.

Kanuni Sultan Süleyman döneminin uzun sefer yıllarından sonra Avrupalıların Türk tehlikesi karşısındaki korkuları arttı ve gücüne saygı duyulmaya başlandı. Karşılarında Asya steplerinden geçen "barbar sürüleri" değil, Batının o zaman kadar karşılaşmadığı kadar modern bir biçimde örgütlenmiş orduları vardı. Osmanlı Devleti artık Avrupa sorunlarında mutlaka hesaba katılması gereken bir güç olmuştu. Sultan Süleyman, Osmanlı Devleti'ni ilerde "Avrupa Uyumu" diye adlandırılacak olan sistemin kalıcı bir unsuru biçimine dönüştürmüştü.

Her ne kadar kanun çıkaran büyük dedesi Fatih Sultan Mehmed olsa da, Sultan Süleyman'ın

“Kanuni” sıfatıyla anılmasının nedeni içinde hukuki düzenlemelere gitmiş olmasıdır. Dedesi değil de Sultan Süleyman Kanuni sıfatını almıştır. Sultan Süleyman’ın 1566 yılındaki ölümünde devletin sınırları Avrupa’da Buda’dan Arap yarımadasının ucundaki Aden’e, Kuzey Afrika’da Fas’tan Asya’da Hazar denizine kadar iki diyagonal çizginin uçlarını birleştiren alanı kapsamaktaydı. (Sander, 2010, s.66-69)

Fransızlara Verilen Kapitülasyonlar: “Fransızcadan dilimize geçmiş olan bu tabirin aslı "Capitulation" olup İngilizcede de aynen geçerken, İtalyancada "Capitolazione" şeklinde kullanılmakta ve antlaşma, geçici veya sürekli olarak bir memlekette yaşayan yabancı uyruklu kişilere tek taraflı olarak tanınmış hak ve imtiyazları manalarına gelmektedir.” Diğer bir tarife göre de Doğu ve Yakın Doğu memleketlerinin yalnız bir taraflı olarak Avrupa ve Amerika Devletlerine tanıdıkları birtakım imtiyazlar hakkında kullanılır bir tabirdir.

Kapitülasyon lügat manası itibariyle müdafaa ettiği mevki ve emrindeki askeri düşmana teslim eden komutanın teslim şartlarını kapsayan mukavele demek olduğu halde, bu mana daha da genişletilmiş ve anlaşmazlığa uğramış olan iki taraf arasında meydana gelen anlaşmaya da kapitülasyon adı verilmiştir.

Türkçe’ de kapitülasyonlara “uhud-ı atika, muahedat-ı atika, imtiyazat-ı atika ve imtiyazat-ı ecnebiye” de denirdi. Tarihi manasıyla kapitülasyon ise bir devlet tebaasının diğer bir devlet memleketinde temin ettiği haklar demektir. Mesela, eski zamanlarda İsviçre askerlerinin hükümetle münasebetlerini tayin ve tanzim eden mukaveleye de kapitülasyon veya kısaca kapitüla denirdi. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğunda kendilerini seçen Prenslerin hükümlerine haklarına ve yetkilerine asla dokunmayacaklarına dair yeminli belge verirlerdi ki "capitulum" denilen bu belgeler birer kapitülasyon sayılmaktadır. Bütün bu örneklere rağmen asıl kapitülasyonlar Batı’daki Hristiyan âlemine mensup kişilerden İslam ülkelerinde geçici veya devamlı bulunanlarına can ve mal güvenliğine sahip olarak yaşamaları amacıyla Müslüman hükümdarların verdiği imtiyazlardır ki, bilhassa Osmanlı Padişahları tarafından uygulanmaya konmuş ve 20. asra kadar devam etmiştir.(Türkmen, internet, s.326-327)

Daha önce de değindiğimiz gibi, hiç şüphesiz Osmanlı Devleti’nin her yönüyle zirveye çıktığı dönem Kanuni Sultan Süleyman dönemidir. Elbette bundaki en büyük pay babası Yavuz Sultan Selim’in de 8 yıllık saltanatında gerçekleştirmiş olduğu büyük başarıları da göz ardı edemeyiz. 1520’de tahta çıktığı tarihten itibaren 46 yıllık saltanatı boyunca I. Süleyman içte ve dışta izlediği başarılı politikalar nedeniyle “muhteşem” (magnificent) olarak adlandırılmıştır. Kanuni’nin saltanat sürdüğü dönem Avrupa’da da son derece güçlü ve başarılı hükümdarların tahtta bulunduğu yıllardı. Dolayısıyla, Süleyman’ın bu hükümdarlar arasında parlaması onun “muhteşem” sıfatını neden elde ettiğini gösteriyor. Avrupa’da XVI. yüzyıl artık Rönesans’ın tam anlamıyla ortaya çıktığı, Reformların

Avrupa siyaseti allak bullak ettiği, coğrafi keşiflerin Avrupa’da yeni güç odaklarının ortaya çıkmasına sebep olduğu bir dönemdir. Burada Papa’nın en yakın müttefiki Kutsal Roma İmparatorluğu (K.R.İ.), Baltık denizinden Akdeniz’e Hollanda’dan Almanya’ya, Avusturya ve İspanya’ya kadar uzanan, Napoli ve Sicilya’yı da içeren büyük bir imparatorluktu. Batıda Katolik Fransa, doğuda ise Müslüman Osmanlı Devleti ile husumet içindeydi.

1519’da Fransa ile Habsburglar savaşmaya başladı. Bu çerçevede K.R.İ. Hristiyanları tek bir imparatorluk altında birleştirmeyi ve Türklerin ilerlemesini durdurmak istiyordu. Bu durumda doğal olarak K.R.İ.’nin Akdeniz bölgesindeki en büyük rakibi Osmanlı devletiydi. Kanuni, böyle bir ortamda Fransa ile açık bir ittifak yapacak ve Avrupa güç dengesinin çok önemli bir unsuru olacaktır. Kanuni dönemi, Osmanlı Devleti’nin kesin bir biçimde Avrupa güç dengelerine dâhil olduğu bir dönemdir. Kanuni, Fatih’in Avrupa içlerine daha da ilerlemesini engelleyen iki yeri, Belgrad (1521) ve Rodos (1522) fethederek, bir süredir ara verilen Batı’ya doğru gaza politikasını yeniden başlattı.

Bu arada, Fransa ile K.R.İ arasındaki savaş devam etmekteydi. Şarlken (V. Karl) 1525 Pavia Savaşında I. Fransuva’yı esir aldı. Bunun üzerine Fransuva’nın annesi bir mektupla I. Süleyman’a başvurdu. Daha önce İtalya savaşları sırasında Osmanlı Devleti Milano, Napoli ve Floransa ile aynı grupta yer almıştı. Şimdi asıl konusu İtalya’nın paylaşımı olan K.R.İ.- Fransa savaşında Osmanlı Devleti bir kez daha denkleme davet ediliyordu. I. Süleyman bunu Avrupa içlerine girebilmek için önemli bir fırsat olarak değerlendirdi. Fransızların 1526’da yolladığı elçi durumu açıkça ortaya koymuştu: *“Eğer Osmanlı Devleti yardım verip doğudan (Macaristan) İmparatorluk’a saldırmazsa, Fransa barışa mecbur olacak ve Şarlken dünyaya hâkim olacaktı”*. Bu Osmanlının Devleti’nin hiçte işine gelmezdi çünkü Batıdaki durumu sağlamlaştıran K.R.İ. doğudaki Osmanlı Devleti’ne karşı daha güçlü bir rakip olabilirdi. Avrupa güç dengesi çerçevesinde Venedik de Osmanlı İmparatorluğu’nun yanında yer aldı. Denizden ve karadan bir sefer düzenlenmesi düşünüldü. Ancak hem donanma daha hazır değildi hem de Osmanlı çıkarları öncelikle karadan bir sefer yapılmasını öngörüyordu. Çünkü Macaristan’da bir iç karışıklık vardı ve daha kolay zafer kazanılabildi.

Osmanlı ordusu 28 Ağustos 1526’da Mohaç’ta Macar ordusunu bozguna uğrattı. Macar kralı savaşta öldürüldü. Kanuni Sultan Süleyman bugünkü Budapeşte olan Budin’i ele geçirdi. Habsburglara karşı olan Janos Zapolya Macar tahtına oturtuldu. Ancak Macarlar içinde Habsburg taraftarı olanlar, Şarlken’in kardeşi Arşidük Ferdinand’ı kral olarak seçti. Ferdinand 1527’de Budin’i işgal etti ve Zapolya’yı kovdu. 1528’de K.R.İ.’na karşı tekrar zor durumda kalan Fransuva bir kez daha Osmanlı Devleti’nden yardım isteyince, Kanuni 1529’da bir kez daha Macaristan’a girdi, Budin’i tekrar ele geçirdi ve Zapolya’yı tekrar tahta oturttu. Ferdinand Viyana’ya çekilmişti.

Kanuni Macaristan’a tekrar girdiğinde Fransuva, Şarlken ile bir barış anlaşması imzaladı. Bu Osmanlı sultanını kızdırdı. Çünkü Fransa ittifak mantığına aykırı olarak Osmanlı Devletini K.R.İ. ile

baş başa bırakıyordu. Ama kızgınlığına rağmen, ileriye düşünerek Fransa'yla işbirliği mekanizmasını ortadan kaldırmadı. Bu önemli bir karardır. Çünkü Şarlken, Fransuva ile 3 anlaşmasını sanki bir Haçlı ittifakı gibi abartarak duyurmuş ve Osmanlı Devleti'nin Fransa'dan uzaklaşmasını sağlamak istemiştir. Ama Fransa İstanbul'a yolladığı usta diplomat Rincon vasıtasıyla, Fransa-Osmanlı işbirliğinin bozulmamasını sağladı. Bu işbirliği için yeni bir imkân 1531'de çıktı.

Fransuva Sultan Süleyman'ı güney İtalya'ya sefere ikna etmeye çalıştı. Böylece kendisi Milano ve Cenova'yı işgal etmeyi umuyordu. Macaristan'da ise Ferdinand 1531'de Budin'e yeniden saldırmıştı. Akdeniz seferi Barbaros Hayrettin'e havale edildi. Süleyman tekrar Almanya üzerine yürüdü ama Ferdinand onun karşısına çıkmadı. Yeni bir Mohaç kazanamadan geri döndü. Hayrettin Paşa ise Akdeniz'de yenildi. Andrea Doria Mora'da Koron'u ele geçirdi. Böyle bir ortamda Şarlken, Safaviler ile ilişkilerini sıkılaştırdı. Osmanlı Devleti'ni tekrar iki cephe içine sokmak istedi. Safevileri'in sınır üzerindeki kışkırtmaları Kanuni'yi 1533'de Ferdinand'la bir ateşkese zorladı. Osmanlı Devleti ile Şarlken arasındaki savaş hali ise devam etmekteydi. Kanuni, Barbaros'u Cezayir beylerbeyi sıfatıyla donanmanın başına getirdi. Ayrıca Fransa ve Zapolya'nın Habsburglar'la anlaşmasına kesinlikle karşı çıktı. Hatta Habsburglara karşı yeni bir koalisyon kurması için Fransuva'ya 100.000 altın yolladı. Barbaros İtalya sahillerini vurdu. 1532'de Tunus'u zapt etti. Koron'u geri aldı. Fransa'nın ittifak içinde tutulması için 1535'te bu ülkeye kapitülasyonlar verildi. Bu arada Kanuni İran seferiyle uğraşıyordu. İran seferinden sonra 1537'den itibaren İtalya'ya karşı bir seferin hazırlıklarına girişildi. Fransa'yla askeri işbirliği devam ettirilerek, Adriyatik sahilleri ve Korfu adası ele geçirildi fakat Fransa, daha önce yaptığı gibi, 1538'de K.R.İ. ile barış yaptı. Venedik'in gayretleriyle oluşturulan büyük Haçlı donanması 1538 Eylülünde Barbaros tarafından Preveze'de imha edildi. Bundan sonra Doğu Akdeniz'de İnebahtı mağlubiyetine kadar kesin bir Osmanlı üstünlüğü söz konusu olacaktır.

Savaş sonrasında Fransuva Kanuni Sultan Süleyman'la sıkı işbirliğine geri döndü. Fransa bu ittifak sayesinde doğuda diğer Avrupa devletlerine nazaran önemli ticari ayrıcalıklar kazanmıştır.

Öte yandan Kanuni Sultan Süleyman 1528'de Mısır'daki Fransız ve Katalonyalılara Memluküler zamanında verilmiş bir kısım imtiyazları yenilemekte bir sakınca görmemişti. Çünkü verilen ve yenilenen bu imtiyazlar, Osmanlı hükümdarları nazarında kendilerinden farklı yaşayan Hristiyanlar için bir atıfet eseri idi; isteyince de geri alabilirlerdi. Bununla birlikte, burada ticari hayatın yürütülmesini isteyen Batılıların çıkarları da bahis konusudur. Fakat başlangıçta adeta küçümseyici bir lütf olarak ihsan edilen bu imtiyazlar (kapitülasyonlar) Batının güçlendiği ve Osmanlıların çökmeye başladığı dönemde memleketin aleyhine ayrıcalık ve dokunulmazlık sistemi haline geldi. Öyle ki, bunlar Batılı devletler tarafından bağımsız bir devletin hâkimiyet hakları ile uyuşmayacak şekilde suiistimal ve tazyik vesilesi yapıldı.

Kapitülasyon antlaşmalarının en tanınmış Şubat 1536'da Kanuni'nin Sadrazamı Damat (Makbul ve Maktul) İbrahim Paşa ile I. Fransuva'nın elçisi Jean de la Forest arasında 17 maddelik dostluk ve ticaret antlaşması adı altında yapıldı. 17 maddeden ibaret olan bu antlaşmanın esasları ticaret serbestliği, deniz nakliyatı serbestliği, esaret, korsanlık, mal ve can emniyeti ile adli hükümler üstünde toplanır. Antlaşmaya göre Fransız vatandaşları arasındaki davalara Fransızların bakması kabul ediliyor, ticaret ve ikamet serbestliği kefalet altına alınıyor ve Fransızlar 10 yıl vergiden muaf tutuluyordu. Bu antlaşma sonradan verilecek olan kapitülasyonlara model olmuştur. Ancak 1536 ahitnamesinin Türkçe metni bulunamamış olup, sadece Fransızca tercümesi mevcuttur. Türkçesinin olmayışı bu ahitnamenin kesin olarak verilip verilmediği hakkında şüphelere sebep olmuştur.

Kapitülasyonu Osmanlıların en parlak devrinde verilmiştir. İmparatorluk o kadar kudretli idi ki, yabancı devletlerle antlaşmaları tek taraflı olarak yapıyor ve karşı tarafa okuma fırsatı vermeden imzalatıyordu.

Bundan sonra gerek Fransızlara, gerekse diğer Avrupalı devletlere verilen kapitülasyonlarda hep Fransızca tercümesi olan 1536 tarihli antlaşma esas olarak alınmış, padişahlar değişikçe yenilenmiş, ilaveler yapılmış ve 70-80 maddeye çıkarılmış, sonradan Fransızları örnek gösteren diğer devletlere de kapitülasyon verilmiştir.

1789 Fransız İhtilali Ve Napolyon Dönemi İlişkiler

Yakınçağ başlarının en önemli olay ve gelişmeleri, bu çağı başlatan 1789 Fransız İhtilali ile İhtilal sonucunda toplanan Viyana Kongresi (1814-1815)'dir.

1789 Fransız İhtilali, 18. Yüzyılın sonlarına kadar gelen Avrupa siyasi haritasını ve güçler dengesini büyük ölçüde yıkmış, özellikle Birinci İmparatorluk dönemi olan 1804-1815 yılları arasında Fransa'ya bağlı olmak üzere yeni bir Avrupa siyasi haritası ve güçler dengesi oluşturmuştur. Bu imparatorluğun 1814 yılında yıkılmasıyla da Avrupa'da bir güçler boşluğu doğmuştur. Bu boşluk ise, 1815 Viyana Kongresi kararıyla Avrupa'da yeni bir siyasi harita ve güçler dengesi kurularak doldurulmuştur. Bu durum da, genel hatlarıyla, Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)'na kadar sürmüştür.

Bu genel çerçevede 1789 Fransız İhtilali ve 1815 Viyana Kongresi, siyasi gelişmelerin yanı sıra, düşünceden ekonomiye kadar çeşitli alanlarda getirdikleriyle önce Avrupa'yı sonra Dünya'yı derinden etkileyerek, 1789 ve öncesine göre, her alanda yeni bir dünyanın oluşmasında en önemli rolü oynamışlardır.

İhtilalin Avrupa siyasetinde yarattığı yeni kutuplaşma ihtilalle ilgili yeni görüşleri de açıklığa kavuşturdu. Eski düşünceye göre siyasi bir ihtilal, temelde devamlılığı olan bir süreçte koşulların yarattığı bir kırılmadan ibaretti. Oysa yeni ihtilal radikal ve kapsamlı bir ayaklanmaydı. El atmadığı kurum ve ülke bırakmıyor ve ilke olarak hiçbir sınır tanımıyordu. En çok etkilenen ülke ise Osmanlı

oldu. Çünkü Osmanlı Devleti Balkanlar'dan Kafkaslara, Kuzey Karadeniz'den Orta Doğu'ya ve Kuzey Afrika'ya kadar birçok bölgeye ve halka hükmediyordu. Bu mücadele yüz-yüz elli yıl Osmanlı coğrafyasını kasıp kavurmuştur.

Ancak Osmanlı Devleti bu değişime bir nebze hazırlıksız yakalandı diyebiliriz çünkü ihtilale kadar Türk-Fransız ilişkileri zaman zaman inişler ve çıkışlar yaşa da olumlu bir düzeyde seyretmekteydi. Daha öncede belirttiğimiz gibi Osmanlı Devleti Fransızlara bir takım imtiyazlar ve ekonomik haklar tanımıştı. Kanuni döneminde de Fransızları diğer Avrupalı devletlere karşı korumuştur. Türk-Fransız ilişkileri Fransızların efsanevi komutanı ve imparatoru Napolyon'un Osmanlı toprağı olan Mısır'a (1798-1801) saldırmasıyla Osmanlı Devleti adeta bir şok geçirecek ve bu dönemden sonra da Türk-Fransız ilişkileri eski günlerini mumla arayacaktır. Peki, kimdi bu Napolyon?

Napolyon; Korsika doğumlu bir topçu subayı olan Napolyon Bonapart, Fransız Ordusunda topçu teğmendi. İtalya kampanyasında sağladığı büyük başarısıyla ünlü bir general oldu. Antik Roma İmparatorluğu hakkında yazılanları büyük bir ihtirasa okuyan Napolyon, bu imparatorluğun Doğu'daki fetihlerini tekrarlamak gibi geniş ufuklara da sahipti. Tarihte Napolyon Savaşları (1792-1814) olarak bilinen bir dönemde de tüm Avrupa kıtasını kasıp kavurdu. Hatta bu konuda Adolf Hitler'den bile daha başarılı oldu diyebiliriz. Napolyon, İtalya'dan Avusturya'ya, Rusya'ya, İngiliz Donanması'na kadar her yerde ve dönemin önde gelen güçlerine kafa tutuyordu. Tabi bu durumdan Osmanlı Devleti de nasibini aldı ve biraz önce de değindiğimiz gibi bu seferde gözünü Mısır'a dikti.

Mısır seferi tümüyle Napolyon'un projesidir. Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olan Mısır'ın ele geçirilmesiyle İngilizlerin Uzakdoğu erişimini engellemek istiyordu. Ayrıca Fransa'nın Akdeniz ticaretinin İngiliz rekabeti karşısında güvene almak istiyordu. 1 Temmuz 1798'de Napolyon İskenderiye Limanı'na ayakbastı. Bölgedeki bir takım Memluk kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Ancak Mısır'ın Fransız işgali pek uzun sürmedi. İngiliz Amiral Nelson ve Fransız donanması adeta köşe kapmaca oynadı ve Nil Savaşı'nda da Fransız donanmasını yenilgiye uğrattı. Napolyon daha sonra gözünü küçük bir liman kenti olan Akka'ya çevirdi. Karşılarında bu sefer 70 yaşının üstünde Osmanlı Paşası olan Cezzar Ahmet Paşa vardı. Fransızlar burada da yenilgiye uğrayınca ordularıyla Kahire'ye çekildiler. Napolyon Akka yenilgisinden sonra ordusunu Mısır'da bırakarak Fransa'ya döndü.

Mısır Seferi, her ne kadar sonucunda başarısız olan bir sefer de olsa, çok daha ciddi bir sonuca işaret etmektedir. İngiltere'nin denizlerdeki hâkimiyeti, Fransa'yı Kıta Avrupası'nda kalmak durumunda bırakmaktadır. Fransa, denizaşırı maceralara girişmek konusunda yeterli olamayan bir donanmaya sahiptir. Bu gerçeği Fransa öylesine derin bir umutsuzlukla yaşamıştır ki, hiçbir şekilde destekleyebileceğine, yararlanabileceğine inanmadığı Kuzey Amerika'daki Louisiana arazilerini,

hektarı altı sent gibi son derece düşük bir fiyatla Amerikalılara satmıştır. Satılan bu topraklar, o tarihteki Amerika kontrolü altındaki topraklara eşit bir alandır.

Fransız ordusu, 1881 yılına kadar Mısır'da kalmıştır. 1882 yılından itibaren Mısır'da İngiliz askeri ve politik varlığı hüküm sürmüştür. İzleyen yıllarda Fransa sık sık İngiltere'nin Mısır'daki işgalini çekmesi yönünde baskı yapmışsa da 1904 tarihli İngiliz-Fransız Sömürge Antlaşması'yla bu işgali

Türk-Fransız ilişkileri dostane bir şekilde 1799 Fransız İhtilali'ne kadar ve hatta bir on sene kadar daha devam etmiştir. Ancak ne zaman ki Napolyon'un Osmanlı vilayeti olan Mısır'ı işgale kalkması bu ilişkileri bozmaya yetmiştir. Osmanlı için bundan daha da önemli sorunlar ise yeni başlayacaktır. Fransız İhtilalinin getirmiş olduğu yeni bir takım fikirler ki bunlar, “bağımsızlık, eşitlik, özgürlük” gibi kavramlar çok uluslu imparatorlukların en büyük korkulu rüyası haline gelecektir. Osmanlı Devleti'nin içinde birçok değişik etnik kökenden halklar yaşamaktaydı. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla ve diğer Batılı Devletlerin de kışkırtmalarıyla bu halklar ileriki yıllarda Osmanlı'ya isyan edip başkaldıracak ve Avrupa tarihi büyük kavgalara şahit olacaktı. Bundan en çok etkilenen devlet ise hiç şüphesiz Osmanlı Devleti olacaktır.

Birinci Dünya Savaşı Dönemi (1914-1918) Türk-Fransız İlişkileri

Milletler savaşa geleneksel bakış açısıyla ve sadece 19. yüzyılın olaylarıyla değişikliğe uğrayan 18. yüzyılın sistemiyle girdiler. Ülkeler, siyasi açıdan savaşı geleneksel diplomatik ittifaklar sistemine dayalı, rakip koalisyonlar arasında bir mücadele ve askeri açıdan ise, kıtadaki zorunlu askerlik sistemiyle büyüyen profesyonel ordular arasındaki bir yarışma olarak düşündüler. Ancak bu savaş esasen profesyonel askerler arasında cereyan ederken, halk kitleleri savaşı kendi dışlarında dışların da kabul ederek adeta amfi tiyatrodaki koltuklarında kendi askerlerinin mücadelelerini izliyorlardı. Fakat durum hiçte böyle beklendiği gibi olmadı. Avrupa'yı patlamaya hazır hale getirmek için elli yıl harcandı. İnfilak ettirmeye ise beş yıl yetti ve bu sefer sadece ordular değil topyekûn savaşı devletlerin vatandaşlarını ve savaş alanlarındaki halkları da savaşın merkezine yerleştirdi. Bu yönü ile Birinci Dünya Savaşı dünya tarihinde bir ilktir.

Yıllardan beri tarihçiler, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasından kimin sorumlu olduğunu tartışmaktadırlar. Ancak hiçbir ülke, tek başına felakete doğru bu çılgın yarışın sorumlusu olarak belirlenemez. Büyük devletlerden her biri, kendi dar görüşlülük ve sorumsuzluk payını kullanmamışlar ve Avrupa'nın ortak hafızasına girdikten sonra bir kez daha yapılması olanaksız olan bir şeyi, büyük kaygısızlıkla yeniden yapmıştır.(Hart, 2014, s.66-67)

Büyük devletlerin çekişmesi sonucunda dünyanın o güne kadar görmediği büyüklükte bir savaş başlamak üzereydi. Bir tarafta İngiltere-Fransa ve Rusya'dan oluşan ve daha sonra da İtalya'nın

da katıldığı İtilaf Bloku, diğer tarafta ise Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan. Almanya'nın başını çektiği İttifak Blokuna İttihat ve Terakki'nin üç kilit adamı Talat, Enver ve Cemal Paşa'nın bir emrivakisi ile Osmanlı Devleti de dâhil oldu. İmparatorluğumuz 10 Cephede kahramanca çarpışmış, dünya tarihine geçecek mücadeleler sergilemiştir. Çanakkale'de destan yazmış, Sarıkamış'ta dondurucu soğuk olmasına rağmen yüreklerimizi buzlarla yakmıştır, Sina'da bizleri kasıp kavurmuştur. Osmanlı Devleti'nin çarpıştığı cepheler ise; Sarıkamış, Çanakkale, Doğu Cephesi, Irak Cephesi, Sina Cephesi, Hicaz Cephesi, Yemen Cephesi, Galiçya Cephesi, Dobruca Cephesi ve Filistin Cephesi şeklindedir.(Kissinger, 2011, s.162-165)

Fransa ve Osmanlı Devleti bu savaşta karşıt cephelerde savaştılar, belki de Türk-Fransız ilişkilerinin en kötü dönemi Birinci Dünya Savaşı dönemi diyebiliriz. 1918 sonunda ağır bir yenilgi alan Türkleri daha da büyük felaketler beklemekteydi. Osmanlı hükümetinin imzaladığı Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ile galip İtilaf Devletleri, Yunanistan'ı ve Ermenileri de maşa olarak kullanarak Türkiye'yi işgal etmeye ve parçalamaya koyuldular.

İngiltere Yunan çetelerini ve Yunan Ordusunu destekledi ve 15 Mayıs 1919'da İzmir işgal edildi. Adana ve çevresini de Fransız Ordusu ve silah ve üniforma verdikleri Ermeni çeteleri ile hiçbir sebep yokken işgal ettiler. Maraş, Antep ve Urfa illerimizi ilk önce İngilizler işgal etti ancak daha sonra Fransızlara bıraktılar. Yaşanan bu olaylar Türk milleti üzerinde derin etkiler yaptı. Bilindiği gibi de Türk Milleti Mareşal Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları önderliğinde İstiklal Savaşımızı başlattılar ve 1922 yılının sonlarına doğru da Türkiye'miz düşman işgalinden kurtuldu.

Fransa ile olan ilişkilerimiz Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında bozuk olsa da, İstiklal Harbimizin ilerleyen dönemlerinde Türkiye'nin haklılığı ortaya çıktıkça yavaş yavaş düzelmeye başladı. Özellikle Güney Cephemizde Fransız ve Ermenilere karşı kazandığımız mücadeleler sonucunda Fransız Ordusu ağır kayıplar vermeye başlamış, bu yenilgiler hem bir yılgınlık hem de büyük prestij kaybı yaratmaktaydı. Ayrıca Fransız kamuoyunda da akliselim insanlar Türkiye'nin haklılığını ve Fransa'nın buralarda ne işi olduğunu sorgulamaya başlamıştı.

Sakarya (23 Ağustos-13 Eylül 1921) zaferimizden sonra da Türklerin haklılığı ve mücadelesi kesin zaferle sonuçlanacağını anlayan Fransa, Türkiye ile 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzaladı. Ankara Antlaşması Türk tarihi ve Türk-Fransız ilişkileri açısından çok önemli bir yere sahiptir. İngiltere en büyük müttefikini kaybetmiş, Güney Cephemiz işgalden kurtulmuş ve ilk kez Avrupalı büyük bir devlet Milli Mücadelemizi tanımıştır. Ancak ileriki bölümlerde de daha detaylı değineceğimiz gibi iki sorun büyük sorun daha sonraki yıllarda Türk-Fransız ilişkilerini zorlayacaktır. Bunlardan ilki Hatay Sorunu diğeri ise Ermeni Meselesidir.(Kalelioğlu, 2016, s.94-95)

Hatay Sorunu

Fransa ile yapılan 1921 tarihli Ankara Antlaşmasınının 7. maddesine göre Hatay yeni İskenderun Sancağı, Fransa'nın sömürgesi olan Suriye'ye bırakılıyor ancak özel bir idare şekline sahip oluyordu. Buna göre Türk halkının kendi kültürünün gelişmesi sağlanacak, Türk gazeteler çıkartılacak ve Türk parası geçerli olacaktı.

Fransa bu şartlara uymadığı gibi, Avrupa'daki krizden dolayı 1936'da Suriye'ye bağımsızlık verdi ve burayı terk ederken yetkilerini Suriye hükümetine devir etti. Türkiye bu durumu kabul etmedi ve 9 Ekim 1936'da Fransa'ya verdiği nota ile Hatay'a bağımsızlık verilmesini istedi. Hatay halkı da Anavatan Türkiye'ye katılmak için gösteriler yapmışlardır. Konu Cemiyet-i Akvama götürülmüş, Milletler Cemiyeti Türkiye lehine bir rapor hazırlamıştır. Ancak Fransa'nın işi çıkmaza sokma gayretlerine karşı Atatürk; "Hatay benim şahsi meselemdir, 40 asırlık Türk Yurdu yabancı elde kalmaz" demiş ve büyük bir askeri geçit töreni yaptırarak Hatay hududuna 30 bin kişilik bir kuvvet yığdırmıştır. Aristo'nun da söylediği gibi "düşündükleri her şeyi söylemezler, ancak söyledikleri her şeyi düşünürler"(Aytekin, 2017,s.215) Fransa Türkiye ile savaşı göze alamamıştır. 4 Temmuz 1938'de Kurmay Albay Şükrü Kanatlı komutasında 2500 kişilik bir Türk Alayı halkın çılgın gösterileri ve gözyaşları içinde Hatay'a girmiştir. Ağustos ayında yapılan seçimlerle bağımsız Hatay Meclisi Cumhurbaşkanlığına Tayfun Sökmensüer'i, Başbakanlığa da Abdurrahman Melek'i seçmiştir. Hatay Meclisinin aldığı kararla 7 Temmuz 1939'da Hatay Anavatan Türkiye'ye katılmıştır. Atatürk'ün hastalığı döneminde bir tek mermi atılmadan Hatay'ın Anavatan'a katılması gerçek bir siyasi zaferdir.

Ermeni Meselesinin Türk-Fransız İlişkilerine Etkileri

Ermeni Meselesi, ilk defa, 19. yüzyıl sonlarına doğru, Avrupa gazetelerinin bazı siyasi yazarları tarafından ortaya atılmıştır. Mesele, sonra, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşları sonunda imzalanmış olan Yeşilköy ve Berlin Antlaşmalarının maddelerinde yer almak suretiyle, milletlerarası siyasi bir terim haline gelmiştir. Bu antlaşmalarda, İngiltere, Fransa ve Rusya tarafından ortaya atılan bu mesele diğer bazı Avrupa devletleriyle Amerika Birleşik Devletleri'nce de desteklenmiştir. (Kalelioğlu, 2016, s.184-185)

Ermeni meselesi, aynı devletler tarafından, daha önce ortaya atılan ve bölgelerinde çoğunluğu teşkil ettikleri için, bunları Osmanlı Devletinden koparmak gayesine yönelik, Sırp, Yunan ve Bulgar meseleleri gibi değerlendirilmek istenmiştir. Hâlbuki Türkiye Ermenileri, Türk hâkimiyetine girdikten sonra iddia edildiği gibi, hiç bir zaman, büyük bölgele itibariyle çoğunlukta olmamışlardır. Ancak, onların, grup grup çoğunlukla olduğu bazı küçük bölgeler de vardı. Bununla beraber çoğu yerde, Ermeni-Türk karışımı köylerin sayısı da büyük bir yekûn tutmakta idi.

Ancak, Müslümanların Avrupa'da yaşamalarına imkân verilmediği hatta Protestan

Hristiyanların takibe uğradığı tarihlerde, Hristiyan Türk Ermenileri, Türk-İslâm kanun ve kaideleri çerçevesi ve Türk hoşgörüsü içinde, hiç bir zaman rahatsız edilmeden, aynı zamanda devlete sadık olarak, sakin, müreffeh ve mutlu bir hayat yaşıyorlardı. Osmanlı arşiv belgelerinde, mahkeme kayıtlarında, hatta Batılı seyyahların seyahatnamelerinde, Türklerin, devlet olarak, millet olarak, Ermeni toplumuna karşı, Türkler için de görülen, günlük olağan olaylar dışında, hiç bir kötü hareketine rastlanmaz. Aksine, devletin, Ermeni toplumunun varlığını devam ettirmek ve onları teşkilatlandırmak için tedbirler aldığını görüyoruz. Ancak Ermeni terörü tırmanınca, devletin bekasına karşı faaliyet yürüten unsurların, devleti herhangi bir olumsuz duruma düşürmeden önce tespit edilebilmesi için, kamu güvenliğini sağlayan örgüt yapılarının sistemli bir şekilde işlemesi gerekmektedir.(Acar, 2018, s.667)

Bu şekilde Osmanlı devleti, Müslüman olsun Hristiyan olsun, bütün tebaasına düzenli, ahenkli ve sağlam bir idare sağlamıştı. Bu idare ve düzen, batılı devletlerin Osmanlı devleti ile ilişki kurmaları ve Türkiye'deki Hristiyan toplumlarla doğrudan temasa geçmelerine kadar devam etmiştir. Fakat bu ilişki kurulduktan sonra, Türk-Hristiyan toplumu ahengi bozulmaya başlamıştır. İşte Ermeni Meselesinin ortaya çıkmasında, Fransa'nın rolü burada başlamaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki ilk ilişkiler, Kanunî Sultan Süleyman'ın Fransa'ya ticarî imtiyazları içeren bir ahitname vermesiyle, 1535 yılında başlamıştır. Fransızlar buna "Kapitülasyon" adını vermişlerdi. Kanunî, bu kapitülasyonu, Fransa'yı Alman İmparatoru Şarlken'e karşı desteklemek için vermişti. Bazı tarihçiler bu kapitülasyonu, bir ittifak antlaşması olarak kabul ederler. Kanunî Sultan Süleyman ise bunu, bir dostluk ve ticaret antlaşması olarak görmekte idi. Bu yüzden bu antlaşma ile Fransa'ya İstanbul'da daimi bir elçi bulundurma ve Türkiye'de serbestçe ticaret yapma hakkı verilmişti. Kanunî Sultan Süleyman tarafından Fransa'ya verilen bu kapitülasyon, 1740 yılına kadar, diğer bütün Osmanlı padişahları tarafından sürekli olarak yenilenmiş, bu tarihten sonra ise, artık yenilenmeyip, süreklilik kazanmıştır.

Diğer taraftan, 1579 yılından itibaren İngiltere, 1612 yılında Hollanda ve daha sonra Avrupa'nın diğer birçok devletleri, Türkiye'de ticaret yapma ve İstanbul'da elçi bulundurma hakkını elde ederek, kapitülasyonlara sahip olmuşlardır.

19. yüzyıla gelince, Fransa'nın, Türkiye'de, İstanbul'daki elçisinden başka muhtelif yerde yirminin üzerinde konsolosu bulunuyordu. Bunlardan sadece Kudüs, Halep, İzmir, Selanik, Trabzon, Erzurum ve o zaman küçük bir kaza olan ve Maraş'a bağlı Zeytun konsolosluklarını belirtmekle yetinmiyoruz.

Konumuzla ilgili olarak, Trabzon, Erzurum ve Zeytun konsolosluk raporları hayli dikkat çekmektedir. Zeytun Konsolosluk raporları ile ilgili 1825 yılına ait bir dosya bulunmaktadır.

Bununla Zeytun Ermenilerinin devlete karşı iki defa isyan etmelerinin sebebi daha iyi anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, Trabzon ve Erzurum Konsoloslarının, 1841 yılından başlayan raporlarında da, Ermeni Meselesinde, Ermenilerin nasıl tahrik edildiklerini, bilhassa Katolik Ermenilerin nasıl desteklendiğini, kendilerine Fransa tarafından hangi yollarda güvence verildiğinin örneklerini görmek mümkündür. Diğer konsoloslukların raporları da incelendiğinde aynı tür faaliyetlerin tespit edileceğinden şüphemiz yoktur.

Ermeni meselesinde diğer devletlerin elçilik ve konsolosluk faaliyetleri yönünden rolüne bir misal olmak üzere, 1840 yıllarında Erzurum'da, Fransız konsolosluğunun yanı sıra İngiliz, Rus ve İran konsoloslukları ile Amerika Birleşik Devletlerinin bir temsilciliğinin bulunmakta olduğunu da belirtmek yerinde olacaktır. Bu anlattıklarımız Birinci Dünya Savaşı'na kadar aralıklarla bu şekilde devam etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ise Anadolu'nun birçok yerinde işgaller ve isyanların başladığına değinmiştik. Bu isyanları teşvik ise Batılı devletlerin eliyle oluyordu. Beyrut'ta ki Fransız Tümenine bağlı 2 Ermeni Alayı teşkil edilmişti. Özellikle de Güney Cephesinde Fransız üniforması giydirilmiş iki Ermeniler bölge halkına karşı terör olayları gerçekleştiriyorlardı. Başka bir deyişle Ermeniler dönemin bazı Fransız siyasilere ve komutanlarının maşası olmuştur. Fransız hükümeti kendi emelleri doğrultusunda Ermenileri Türklere karşı kullanmıştır. Ancak İstiklal Harbini kazanmamızdan sonra bu bölgelerde ki Ermenilerin birçoğu da Fransızların peşine takılarak Fransa'ya göç ettiler.

Günümüzde ise Fransa'da beş milyona yakın Ermeni özellikle de Paris ve Marsilya şehirlerinde yaşamaktadır. İçlerinden zaman içerisinde çok zenginleşmiş olanları ise bugün Fransa'da büyük medya patronlarıdır. Fransız kamuoyunu ve siyasi partilerini televizyon, gazete, radyo vb. iletişim kanalları ile etkileyebilmektedirler.

İşte bugün Fransa'nın sürekli sözde Ermeni Soykırımı yalanını desteklemesinin en büyük nedeni budur. Ne yazık ki, Ermeniler dönemin Fransız yetkililerince kullanıldıkları için ve Fransa da bu gerçeği çok iyi bildiği için maalesef sözde Ermeni Soykırım propagandalarına sessiz kalmaktadır.

Fransız hükümetlerinin ve Fransızların, bütün bu faaliyetleri neticesinde, Türk hâkimiyeti altında bulunan yerlerde hayali bir Ermenistan'ı ortaya atmak ve Ermenileri tahrik ve teşvik etmek suretiyle, Ermeni Meselesinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamış olduklarını ortaya çalıştık.

Diğer taraftan, Fransa'nın yanı sıra, başta Rusya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile diğer bazı Avrupa devletleri de bu konuda rol oynamışlardır.

Sonuç

Elbette bütün bu yapılanlardan sonra günümüzde ve gelecekteki Türk-Fransız ilişkilerine sürekli bu çerçeveden bakacak değiliz. Devletler dönem dönem ulusal çıkarları doğrultusunda bir takım yollara başvurabilirler. Kimi zaman dostane kimi zaman da savaşa bilecek kadar hasmane tavırlar içinde bulunabilirler.

Bilindiği gibi, Fransa Avrupa Birliği'nin kurucu ülkelerinin başında gelir, ayrıca halen büyük bir dünya devletidir ve Birleşmiş Milletlerin de daimi 5 kurucu üyesinden birisidir. Türkiye'nin NATO'da müttefikidir.

Türkiye ise eskisinden çok çok daha güçlü bir devlettir. Karşılıklı iyi ilişkiler kurmak, her iki devletin de gerek bölgede gerekse de dünya siyasetinde yararına olacaktır ve olmalıdır da. Öte yandan bugün Fransa'da 500 binden fazla Türk yaşamakta ve çalışmaktadır. Orta Doğu'da ve Akdeniz'de Fransa'nın Türkiye'ye ihtiyacı vardır. Özellikle de Batı karşıtı oluşumların çoğaldığı ve üzücü terör olaylarının Fransa'nın kalbinde meydana geldiği şu dönemlerde Türk-Fransız ilişkileri canlandırılmalıdır. Geçmişte yaşanmış olumsuzlukların bir daha yaşanmaması için iyi ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi şart olduğu gibi en büyük ümidimizdir.

Kaynakça

Acar, H. (2018), *Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Weberyen Bürokrasisi Ve Hiyerarşi Kavramı*, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 14, Sayı 3, ss.667-684, s.667.

Aytekin, G. K. (2017), *Game Theory And John Forbes Nash, In The History Of Economic Thought*, Chapter 18, Chaos, Complexity And Leadership 2017, Eds. Şefika Şule Erçetin, Nihan Potas, Springer, Switzerland.

Encyclopedia Britannica, (1970). *France*, Volume 9, William Benton Publisher, USA.

Hart, B. L. (2014), *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Kalelioğlu, O. (2016). *Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi*, Pelikan Yayınları, Ankara.

Kissenger, H. (2011). *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, 10. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Oral, S. (2010). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, 18. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

Roberts, J.M. (2010). *Avrupa Tarihi*, Çev. Fethi Aytuna, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Türkmen, Z. *Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların Uygulanışı Toplumsal Bir Bakış*, ss.325-341, s.326-327. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1152/13555.pdf>

Uçarol, R. (2010). *Siyasi Tarih*, 8. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.

